

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО
ТА ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

УДК 340.12:341.231.14:39(6)
DOI: 10.33663/1563-3349-2026-99-308
ISSN 1563-3349

В. Є. УЛИГАНЕЦЬ

**ЕПІСТЕМОЛОГІЧНИЙ РОЗРИВ
У ПРОТИДІЇ ЖІНОЧОМУ ГЕНІТАЛЬНОМУ КАЛІЦТВУ:
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ
ТА АНТРОПОЛОГО-ПРАВОВИЙ ВИМІРИ**

Досліджується проблема жіночого генітального каліцтва як шкідливої традиційної практики, що зберігається в низці африканських держав попри її міжнародно-правову заборону. Проаналізовано класифікацію цієї практики відповідно до підходу Всесвітньої організації охорони здоров'я та розглянуто основні універсальні й регіональні міжнародно-правові акти, спрямовані на її заборону. Особливу увагу приділено антрополого-правовому виміру проблеми та результатам польових досліджень серед окремих етнічних груп Східної Африки. Зроблено висновок, що збереження цієї практики значною мірою пов'язане з функціонуванням звичаєвих правопорядків, у межах яких вона виконує соціальні та символічні функції. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до протидії практиці калічення жіночих статевих органів, що поєднує міжнародно-правові механізми з урахуванням соціокультурного контексту.

Ключові слова: антропология права, звичаєве право, міжнародне право прав людини, міжнародні договори, жіноче генітальне каліцтво, порушення прав людини.

© УЛИГАНЕЦЬ Вікторія Євгенівна – докторка філософії, директорка Центру досліджень країн Африки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, наукова співробітниця відділу міжнародного права та права Європейського Союзу Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України; ORCID: 0009-0003-7310-7757; e-mail: ulighaniets@gmail.com

Ulyhanets Viktoria. Epistemological gap in combating female genitalia mutilation practice: international legal and legal anthropological dimensions

The problem of female genital mutilation as a harmful traditional practice that persists in a number of African states despite its prohibition under international law is examined. The classification of this practice in accordance with the approach of the World Health Organization is analysed, and the main universal and regional international legal instruments aimed at its prohibition are considered. Particular attention is paid to the anthropological-legal dimension of the problem and to the results of field research among certain ethnic groups of East Africa. It is concluded that the persistence of this practice is largely connected with the functioning of customary legal orders within which it performs social and symbolic functions. The necessity of a comprehensive approach to countering the practice of female genital mutilation, combining international legal mechanisms with consideration of the socio-cultural context, is substantiated.

Key words: *anthropology of law, customary law, international human rights law, international treaties, female genital mutilation, human rights violations.*

Жіноче генітальне каліцтво (*female genital mutilation*) залишається однією з найбільш поширених шкідливих традиційних практик, що здійснюється щодо дівчат і жінок у низці держав Африки, Близького Сходу та окремих регіонів Азії. У сучасному міжнародному праві прав людини ця практика однозначно кваліфікується як порушення фундаментальних прав людини, зокрема права на гідність, тілесну недоторканність, здоров'я та свободу від дискримінації за ознакою статі. У зв'язку з цим міжнародне співтовариство сформувало розгалужену систему універсальних і регіональних міжнародно-правових актів, спрямованих на заборону та поступове викорінення цієї шкідливої практики.

Попри наявність міжнародно-правових заборон, криміналізацію калічення жіночих статевих органів у національному законодавстві низки держав та активну діяльність міжнародних організацій і правозахисних інституцій, ця практика продовжує зберігатися в межах окремих традиційних спільнот. У таких спільнотах вона нерідко сприймається як соціально легітимна норма, пов'язана з ритуалом переходу до дорослого життя, уявленнями про моральність, чистоту та соціальний статус жінки.

Польові антрополого-правові дослідження, проведені серед окремих етнічних груп Східної Африки, свідчать, що представники таких спільнот часто не лише не поділяють міжнародно-пра-

вову оцінку цієї практики, а й можуть бути не обізнаними про існування міжнародних заборон або глобального правозахисного дискурсу щодо калічення жіночих статевих органів. Це вказує на наявність глибшого світоглядного розриву між універсалістською моделлю міжнародного права прав людини та локальними правовими системами, а також соціальними устоями.

У цьому контексті проблема жіночого генітального каліцтва набуває міждисциплінарного характеру, оскільки її дослідження потребує поєднання міжнародно-правового аналізу з підходами антропології права, що дозволяє врахувати специфіку правового плюралізму та соціокультурного середовища, в якому функціонують відповідні практики.

Метою статті є дослідження жіночого генітального каліцтва як явища, що перебуває на перетині міжнародного права прав людини та звичаєвих правопорядків, а також аналіз причин збереження цієї практики попри її заборону в міжнародному праві та на рівні національного законодавства різних держав Африки.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: проаналізувати поняття та класифікацію жіночого генітального каліцтва відповідно до підходу Всесвітньої організації охорони здоров'я; дослідити міжнародно-правові акти універсального та регіонального рівнів, спрямовані на заборону цієї шкідливої практики; розкрити соціокультурні та антрополого-правові підстави збереження цієї шкідливої практики у межах окремих традиційних спільнот; проаналізувати проблему взаємодії міжнародно-правових норм і звичаєвих правопорядків у контексті правового плюралізму.

Проблема жіночого генітального каліцтва протягом останніх десятиліть перебуває у центрі уваги як міжнародно-правових, так і соціально-антропологічних досліджень. Значний внесок у формування міжнародно-правового підходу до заборони цієї практики зробили дослідження, присвячені захисту прав жінок і дітей, зокрема у контексті реалізації положень Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенції про права дитини та механізмів захисту прав людини.

Водночас у науковій літературі проблема жіночого генітального каліцтва активно досліджується представниками соціальної та культурної антропології. У цих дослідженнях увага зосереджується на соціокультурних підставах існування цієї практики, її зв'язку

з ритуалами ініціації, регулюванням шлюбно-сімейних відносин, увчленнями про жіночу моральність та соціальний статус. Антропологічні праці демонструють, що в межах окремих традиційних спільнот ця практика розглядається не як насильство, а як елемент соціальної інтеграції та культурної ідентичності. Водночас, попри значну кількість наукових праць, проблема взаємодії міжнародно-правових заборон із локальними звичаєвими правопорядками залишається недостатньо дослідженою. Особливо обмеженою є кількість досліджень, що поєднують міжнародно-правовий аналіз із емпіричними даними польових антропологічних досліджень, проведених безпосередньо в спільнотах, де ця практика зберігається.

Методологічну основу дослідження становить поєднання формально-юридичного методу для дослідження міжнародно-правових актів, що встановлюють заборону жіночого генітального каліцтва; порівняльно-правового методу для аналізу універсальних та регіональних механізмів протидії цій практиці; а також методи правової антропології, зокрема польові дослідження, інтерв'ювання та спостереження, проведені серед окремих етнічних груп Східної Африки. Поєднання зазначених методів дозволяє розглянути проблему жіночого генітального каліцтва не лише як об'єкт міжнародно-правового регулювання, а й як соціальну практику, що функціонує в межах звичаєвих правопорядків і формується під впливом локальних культур та правових систем.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі жіноче генітальне каліцтво розглядається як одна з найбільш небезпечних шкідливих традиційних практик, що здійснюється щодо дівчат і жінок у низці держав, зокрема африканських. Попри активну протидію з боку міжнародного співтовариства та заборону на рівні національного законодавства різних держав ця практика продовжує існувати в межах звичаєвих правопорядків, де вона виконує функції соціалізації чи символічного переходу із статусу «дитини» в «дорослого», а також контрольну функцію.

З точки зору міжнародного права, жіноче генітальне каліцтво є порушенням прав людини, оскільки передбачає немедичне втручання, що спричиняє тілесні ушкодження, сильний фізичний біль, тривалі негативні наслідки для здоров'я, а в окремих випадках становить загрозу життю внаслідок кровотеч, інфекційних ушко-

джень або інших захворювань [1, с. 16-18]. Загалом у науковій літературі часто можна зустріти поділ цих наслідків та ускладнень на короткострокові, довгострокові та акушерські [2, с. 14]. Варто зауважити, що «обтяжуючою» обставиною цієї шкідливої практики є те, що її здійснюють переважно щодо неповнолітніх дівчат, які не можуть надати усвідомлену та добровільну згоду на втручання, що прямо суперечить міжнародним стандартам захисту прав дитини. Принагідно слід згадати, що в межах антрополого-правових досліджень авторки у таких етнічних групах, як арборе і дессенеч (Ефіопія) та сабін (Уганда) дівчата з раннього віку виховуються таким чином, щоб ініціація (яка нерідко полягає саме в процедурі «жіночого обрізання») у їхньому сприйнятті була а priori. Цю тезу підтверджує і чесько-американська антропологиня, що спеціалізується на Східній Африці, Мирослава Празак, яка пише, що в громадах народу курія дитина починає чути про ініціацію з 5-6 років і ця церемонія представляється як щось, до чого слід прагнути, подія, яка обіцяє значне покращення статусу [3, с. 89], а також дає право на створення сім'ї. Немає єдиного встановленого віку, щодо дівчат якого віку проводиться така процедура. За різними даними, від немовлят, які мають декілька днів, дітям 6-10 років, у підлітковому віці та зрідка у дорослому віці, все залежить від регіону [4, с. 4] та традицій у кожного відповідного народу чи етнічної групи.

Згадані етнічні групи практикують різні види калічення жіночих статевих органів. Втім варто наголосити, що поступово можна відстежити тенденцію до «пом'якшення» звичаєвих правил і переходу від більш жорстких форм обрізання до «символічних», які в науковій літературі можна зустріти під назвою *sunna*. Загалом існує доволі багато видів «жіночого обрізання», від поділу на дві категорії (*sunna* та фараонове) [5, с. 25-26] до чотирьох типів, якими послуговується в класифікації цієї шкідливої традиційної практики Всесвітня організація охорони здоров'я (тип I – клітордектомія: часткове чи повне видалення голівки клітора та/або в рідкісних випадках – лише кліторального капюшона; тип II – ексцизія (відсічення): часткове чи повне видалення клітора та малих статевих губ, іноді також – великих статевих губ; тип III – інфібуляція: звуження входу у вагіну шляхом формування покриваючого кільця зі статевих губ, іноді з ушиванням. Часто супроводжується клітордектомією. Також є ще процедура деінфібуляція (розсічен-

ня тканин, що були раніше зшиті); тип IV – інші: проколи, надрізання, уколи, таврування, шрамування – будь-які немедичні втручання [6; 7, с. xiv]).

Втім, якою б класифікацією ми не послуговувалися для ідентифікації та розмежування видів калічення жіночих статевих органів, всі вони так описують одні й ті ж процедури тільки у вузькому чи широкому сенсі. До прикладу, вищезгадана sunna («традиція» арабською мовою) є тим самим Типом I, відповідно до класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я); Тип II – khafd («редукція» арабською мовою); Тип III – «фараонове обрізання», оскільки вважається, що воно практикувалося ще в Єгипті за часів династії фараонів (2850-525 до н. е.) [8, с. 8].

Варто зауважити, що різні етнічні групи, де практикується калічення жіночих статевих органів і де авторкою було здійснено антрополого-правові дослідження, обґрунтовували необхідність здійснення цієї процедури тим, що до проходження обрізання дівчина чи жінка є «безсутнісною істотою», а в деяких інших – «твариною». Втім, провівши значну кількість досліджень та інтерв'ю з представниками спільнот, де ця шкідлива традиційна практика все ще має місце, варто зауважити, що насправді здійснюють цю процедуру з наступних підстав, які, до речі, можуть поєднуватися і переплітатися:

- сприйняття цієї процедури як «ритуалу переходу» до дорослого життя;
- контроль над статевим життям дівчини, а якщо точніше, щоб гарантувати її «цноту» до шлюбу;
- вірування в те, що в жінки є негативна енергія і вона накопичується саме в тих частинах тіла, які видаляються. Хлопець / чоловік теж не бажає вступати в близькість з «необрізаною» дівчиною, боячись прокляття / негативної енергії, що теж сприяє другому пункту;
- неусвідомлені традиції і відповідно соціальний тиск і страх бути вигнаною зі свого племені;
- традиційні уявлення про жіночу «чистоту» та «естетику»;
- у літературі згадується ще така підстава – невірна релігійна інтерпретація [9, с. 100-101]. Хоча за результатами авторських польових досліджень не можна підтвердити цей пункт.

Як ми бачимо, існують різні пояснення цієї шкідливої традиційної практики, відповідно і думки дослідників розходяться щодо цього питання. До прикладу, американська антропологиня Сюзанн Леклерк-Мадлала (*Suzzan Leclerc-Madlala*) вважає, що це є головним мотивом зменшення жіночої чутливості та сексуальної активності [10, с. 236]. Інші сучасні соціальні дослідження описують ці практики як спосіб ініціації жінок у суспільствах, набуття практичного та еротичного, а іноді і «магічного» знання, необхідного для трансформації дівчини у жінку [10, с. 236]. Втім більш резонуючою авторським польовим дослідженням та емпіричному досвіду є позиція Еллен Грюнбаум (*Ellen Gruenbaum*), яка вважає, що в різних культурах наводяться різні первинні причини і що кожен регіон чи культурно ідентифікована група, ймовірно, матиме більше одного пояснення для будь-якої практики [11, с. 49].

Жіноче генітальне каліцтво прямо або опосередковано заборонене низкою універсальних та регіональних міжнародно-правових актів, адже воно є порушенням прав людини, оскільки передбачає калічення жіночих статевих органів без жодних медичних показань. Із цією шкідливою практикою активно бореться міжнародне співтовариство на рівні міжнародних урядових та неурядових організацій, правозахисних організацій та на рівні національного законодавства тих держав, де ця практика має місце.

Варто виокремити наступні міжнародно-правові акти, які закріплюють заборону каліцтва жіночих статевих органів, зокрема: статтею 5 Протоколу до Африканської (Банжувльської) хартії з прав людини і народів про права жінок в Африці 2003 р. (Протокол Мапуту) [12] передбачено обов'язок держав вживати законодавчих, інституційних та просвітницьких заходів для усунення таких практик, передбачати відповідальність за всі форми жіночого генітального каліцтва, забезпечувати підтримку жертв і захищати жінок та дівчат, які перебувають у групі ризику [12]. Опосередковано заборона цієї практики впливає також зі статей 2 та 14 Протоколу Мапуту, що стосуються ліквідації дискримінації щодо жінок і забезпечення права на здоров'я та репродуктивні права [12].

Положення про традиційні шкідливі практики, що були закріплені в Протоколі Мапуту, розвинені в Конвенції Африканського Союзу про припинення насильства щодо жінок та дівчат, яку було прийнято 10 лютого 2025 року [13]. Жіноче генітальне каліцтво у

межах згаданої Конвенції розглядається як форма насильства щодо жінок і дівчат, що порушує їхню гідність, тілесну недоторканість і право на здоров'я. Водночас на держави-учасниці покладається зобов'язання не лише криміналізувати відповідні діяння, а й здійснювати превентивні, просвітницькі заходи, спрямовані на захист потенційних жертв. Таким чином, можна стверджувати, що в рамках Африканського Союзу підхід до боротьби з цією шкідливою традиційною практикою трансформується від декларативних заборон до системних моделей запобігання та викорінення.

Важливе значення має й Африканська хартія прав та добробуту дитини 1990 р., стаття 21 якої прямо забороняє будь-які соціальні та культурні практики, що завдають шкоди здоров'ю, гідності, нормальному росту та розвитку дитини [14]. У цій нормі особливо підкреслюється неприпустимість звичаїв і практик, які є дискримінаційними за ознакою статі, а жіноче генітальне каліцтво прямо визнається такою забороненою практикою незалежно від її форми чи ступеня втручання [14].

У європейському правовому просторі жіноче генітальне каліцтво розглядається як форма насильства щодо жінок, що відображено у Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 р. (Стамбульська конвенція). Стаття 38 цього міжнародного договору прямо зобов'язує сторони вживати необхідних законодавчих та інших заходів для запобігання каліцтву жіночих геніталій та притягнення винних до відповідальності [15].

На універсальному рівні відповідні зобов'язання держав закріплені у Конвенції ООН про права дитини 1989 р., пункт 3 статті 24 якої зобов'язує держави-учасниці вживати всіх ефективних і необхідних заходів з метою скасування традиційних практик, що є шкідливими для здоров'я дітей [16]. Додатково правова заборона цієї практики впливає зі статті 19 Конвенції, яка гарантує захист дитини від усіх форм насильства, а також зі статті 37, що забороняє жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження [16].

Крім того, практика жіночого генітального каліцтва суперечить положенням Загальної декларації прав людини 1948 р., Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р., Африканської хартії прав людини і народів 1981 р., а також Конвенції

проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 р.

Незважаючи на поширені спроби обґрунтувати жіноче генітальне каліцтво як елемент культурної ідентичності, ритуал переходу або умову соціальної інтеграції жінки, сучасне міжнародне право виходить із пріоритету прав людини над традиційними практиками, якщо останні завдають шкоди фізичній та психічній недоторканності особи. Культурний релятивізм не може слугувати виправданням практик, що мають дискримінаційний характер і порушують основоположні права, зокрема право на гідність, тілесну недоторканність і свободу від насильства.

Міжнародно-правові зобов'язання держав у цій сфері не обмежуються формальною заборонаю або криміналізацією жіночого генітального каліцтва. Вони включають комплекс заходів, спрямованих на превенцію, підвищення рівня обізнаності населення, підтримку жертв та захист осіб, які перебувають у групі ризику. Особливого значення набуває врахування специфіки звичаєвих правопорядків і локальних соціальних структур, у межах яких ця практика зберігається. Авторські польові дослідження свідчать, що в окремих спільнотах спостерігається поступове пом'якшення практики або відмова від неї, що вказує на можливість трансформації традиції без прямого конфлікту між правом і культурою.

Підбиваючи підсумки, варто зауважити, що жіноче генітальне каліцтво є шкідливою традиційною практикою, яка в розумінні сучасного міжнародного права прав людини однозначно кваліфікується як порушення прав і свобод людини. У міжнародно-правових актах як на універсальному, так і на регіональному рівнях закріплені норми, які формують чіткі зобов'язання держав-учасниць щодо заборони цієї практики, притягнення винних до відповідальності, а також здійснення превентивних і просвітницьких заходів.

Водночас результати антрополого-правових досліджень свідчать, що в межах окремих традиційних спільнот ця практика продовжує функціонувати як соціальна норма, пов'язана з ритуалами ініціації, уявленнями про моральність, чистоту та соціальний статус жінки. У таких умовах міжнародно-правові заборони не завжди інтегруються в локальні системи нормативного регулювання, що зумовлює співіснування різних правових порядків у межах одного соціального простору.

Це свідчить про наявність розриву між універсалістською моделлю міжнародного права прав людини та звичаєвим правом у кожній окремій спільноті, де ця шкідлива традиційна практика все ще має місце. У контексті правового плюралізму ефективна протидія жіночому генітальному каліцтву потребує не лише формальної заборони та криміналізації, а й врахування соціокультурного середовища, в якому ця практика функціонує, а також роботи безпосередньо в спільнотах і не тільки з жінками, а й з усім населенням. Варто зауважити, що така просвітницька робота, яка має за мету превентивні заходи, повинна здійснюватися вкрай виважено і тими, хто добре обізнаний з традиціями, звичаями і віруваннями; тими, хто розуміє світогляд представників відповідної громади та здатен подивитися на практику жіночого генітального каліцтва з перспективи представників громади, де здійснюється така просвітницька діяльність.

Отже, дослідження жіночого генітального каліцтва потребує міждисциплінарного підходу, що поєднує інструменти міжнародного права та антропології права. Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти причини збереження цієї практики та сприяє формуванню більш ефективних стратегій її поступового викорінення, які враховують як міжнародно-правові стандарти захисту прав людини, так і глибоке розуміння соціокультурного контексту, в якому вона функціонує.

1. Burrage H. Female Mutilation: The truth behind the horrifying global practice of female genital mutilation. London, Sydney, Auckland: New Holland, 2016. 199 p. 2. Shell-Duncan B., Hernlund Y. Female “Circumcision” in Africa: Dimensions of the Practice and Debates. *Female “Circumcision” in Africa: Culture, Controversy and Change* / ed. by B. Shell-Duncan, Y. Hernlund. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 2000. P. 1-40. 3. Prazak M. Making the Mark: Gender, Identity, and Genital Cutting. Athens: Ohio University Press, 2016. 311 p. 4. Female genital mutilation: a joint WHO/ UNICEF/UNFPA statement. Geneva: World Health Organization, 1997. 20 p. 5. Boyle E. H. Female Genital Cutting: Cultural Conflict in the Global Community. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press, 2002. 188 p. 6. Female genital mutilation. 31 January 2025. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>. 7. Introduction // *Female Genital Mutilation/Cutting in Children and Adolescents; Illustrated Guide to Diagnose, Assess, Inform and Report* / ed. by J. Abdulcadir, N. S. Guedj, M. Yaron. Cham : Springer, 2022. P. xiii-xv. 8. Skaine R. Female

Genital Mutilation: Legal, Cultural and Medical Issues. Jefferson, London: McFarland & Company, 2005. 321 p. **9.** Nyangweso M. Female Genital Cutting in Industrialized Countries: Mutilation or Cultural Tradition?. Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford: ABC-CLIO, 2014. 251 p. **10.** Leclerc-Madlala S. Sex and Sexuality in Africa. *A Comparison to the Anthropology of Africa* / ed. by R. R. Grinker, S. C. Lubkemann, C. B. Steiner, E. Gonçalves. 1nd ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2019. P. 229-247. **11.** Gruenbaum E. The Female Circumcision Controversy an Anthropological Perspective. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2001. 242 p. P. 49. **12.** Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa. 11 July 2003. URL: <https://au.int/en/treaties/protocol-african-charter-human-and-peoples-rights-rights-women-africa>. **13.** African Union Convention on Ending Violence Against Women and Girls. 10.02.2025. URL: <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-ending-violence-against-women-and-girls> (дата звернення: 26.02.2025). **14.** African Charter on the Rights and Welfare of the Child. 1 July 1990. URL: <https://au.int/en/treaties/african-charter-rights-and-welfare-child>. **15.** Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). 11.05.2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text. **16.** Конвенція про права дитини. 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

References

1. Burrage H. Female Mutilation: The truth behind the horrifying global practice of female genital mutilation. London, Sydney, Auckland: New Holland, 2016. 199 p. **2.** Shell-Duncan B., Hernlund Y. Female "Circumcision" in Africa: Dimensions of the Practice and Debates. *Female "Circumcision" in Africa: Culture, Controversy and Change* / ed. by B. Shell-Duncan, Y. Hernlund. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 2000. P. 1-40. **3.** Prazak M. Making the Mark: Gender, Identity, and Genital Cutting. Athens: Ohio University Press, 2016. 311 p. **4.** Female genital mutilation: a joint WHO/UNICEF/UNFPA statement. Geneva: World Health Organization, 1997. 20 p. **5.** Boyle E. H. Female Genital Cutting: Cultural Conflict in the Global Community. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press, 2002. 188 p. **6.** Female genital mutilation. 31 January 2025. URL: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>. **7.** Introduction. *Female Genital Mutilation/Cutting in Children and Adolescents; Illustrated Guide to Diagnose, Assess, Inform and Report* / ed. by J. Abdulcadir, N. S. Guedj, M. Yaron. Cham : Springer, 2022. P. xiii-xv. **8.** Skaine R. Female Genital Mutilation: Legal, Cultural and Medical Issues. Jefferson, London: McFarland & Company, 2005. 321 p. **9.** Nyangweso M. Female Genital Cutting in Industrialized Countries: Mutilation or Cultural Tradition?. Santa Barbara, California, Denver, Colorado, Oxford: ABC-CLIO, 2014. 251 p. **10.** Leclerc-Madlala S. Sex and Sexuality in Africa. *A Comparison to the Anthropology of Africa* / ed. by R. R. Grinker, S. C. Lubkemann, C. B. Steiner, E. Gonçalves.

1st ed. Hoboken: John Wiley & Sons, 2019. P. 229-247. **11.** Gruenbaum E. The Female Circumcision Controversy an Anthropological Perspective. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2001. 242 p. P. 49. **12.** Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa. 11 July 2003. URL: <https://au.int/en/treaties/protocol-african-charter-human-and-peoples-rights-rights-women-africa>. **13.** African Union Convention on Ending Violence Against Women and Girls. 10.02.2025. URL: <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-ending-violence-against-women-and-girls>. **14.** African Charter on the Rights and Welfare of the Child. 1 July 1990. URL: <https://au.int/en/treaties/african-charter-rights-and-welfare-child>. **15.** Konventsiya Rady Yevropy pro zapobihannya nasyt'stvu stosovno zhinok i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu iz tsymy yavyshchamy (Stambul'ska konventsiya). 11 May 2011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text. **16.** Konventsiya pro prava dytyny. 20 November 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.

Ulyhanets Viktoriia. Epistemological gap in combating female genitalia mutilation practice: international legal and legal anthropological dimensions

This article examines female genital mutilation as a harmful traditional practice that continues to persist in a number of African states despite its clear prohibition within international human rights law. The study analyses the classification of female genital mutilation developed by the World Health Organization and explores the main universal and regional international legal instruments aimed at eliminating this practice. Particular attention is devoted to the provisions of the Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa (Maputo Protocol), the African Charter on the Rights and Welfare of the Child, the Convention on the Rights of the Child, the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, and the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention).

At the same time, the article approaches the issue from an interdisciplinary perspective combining international law and legal anthropology. Based on anthropological-legal field research conducted among the Arbore and Dassanech communities in Ethiopia and the Sabin in Uganda, the study demonstrates that female genital mutilation is often perceived within these communities not as mutilation or violence, but as a socially legitimate practice connected with initiation rituals, social status, and traditional norms governing sexuality and morality.

The findings suggest that the persistence of this practice cannot be explained solely by insufficient legal regulation or weak enforcement mechanisms. Rather, it reflects the functioning of customary normative systems in which female genital mutilation performs important social and symbolic functions. In this context, the article highlights the existence of a normative and epistemic gap

between the universalist framework of international human rights law and local customary legal orders.

The article concludes that effective strategies aimed at eliminating female genital mutilation require not only legal prohibition and criminalization but also culturally sensitive approaches that take into account local social structures, belief systems, and normative frameworks.

Key words: anthropology of law, customary law, international human rights law, international treaties, female genital mutilation, human rights violations.

Дата першого надходження рукопису до редакції: 25.01.2026 р.

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 10.02.2026 р.

Дата публікації: 03.03.2026 р.